

UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ODYSSEIA

- využití tématu v didaktice výtvarné výchovy

ODYSSEIA

- didactical transformation of the theme for art education

Bakalářská práce

Autor: **Elena Masariková**
Čáslavská 6, Praha 3, 130 00

Obor studia: **Vychovatelství, specializace VV**
Typ studia: **kombinované**
Červen 2009

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Linda Arbanová**
Konzultantka: **Mgr. K. Cikánová**

Poděkování

Děkuji Mgr. Lindě Arbanové za odborné vedení bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 30.6.2009

Podpis.....

ANOTACE

Masariková, E.: ODYSSEIA - využití tématu v didaktice výtvarné výchovy.

/Bakalářská práce/ 2009, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, katedra výtvarné výchovy, 37 stran, příloha CD

Bakalářská práce zpracovává téma antické báje pro didaktické využití při práci ve školní družině. Téma je pojato formou dlouhodobého výtvarně-výchovného projektu.

V úvodní části jsou vysvětlena východiska pro didaktickou transformaci tématu, specifika práce ve školní družině a důvody pro vybrání konkrétních motivů z antické báje pro práci s dětmi. Následuje podrobný popis samotného projektu. Práci doprovází vlastní výtvarné práce autorky v různých výtvarných technikách.

Klíčová slova: výtvarná výchova, školní družina, projektová výuka, volnočasová pedagogika, antika, Odysseia,

ANNOTATION

Masariková, E.: ODYSSEIA - didactical transformation of the theme for art education.

/Bachelor thesis/ 2009, Charles University, Faculty of Education, Department of Art Education, 37 pages, CD

Bachelor thesis processes ancient myth for didactic purposes for the pedagogical work in the public nursery. The theme is transformed into the long-time art-educational project. The first part of this work considers theoretical base of the didactic transformation, examines all specifics of the after school pedagogy and explains the selection of particular motives of the theme. Second part contains detailed description of the project. Thesis is accompanied with some original art work in different techniques.

Key words:

Art Education, Project Education, Public nursery, After School Education, Antiquity, Odyssey

Obsah

	str.
1. Úvod	6
2. Seznam zpracovaných témat projektu Odysseia	10
3. Výtvarný projekt „Odysseia“	12
I/Lótofagové	12
II/ Kyklóps Polyfémos	15
III/Aiolos, král větrů	17
IV/Pobyt u čarodějnice Kirké:	19
V/ Sirény	21
VI/Skyllé a Charybdis	23
VII/Héliova stáda na Thrínakii	24
VIII/Odysseus je zahrán k nymfě Kalypsó	28
IX/Závoj Leukothéy	31
X/Návrat na Ithaku	33
4. Závěr práce	35
5. Použitá literatura	37

Úvod

*„ O muži zchytralém, Múso, mi vypravuj, který se mnoho,
mnoho byl bloudil světem, když posvátnou vyvrátil Tróju,
mnohá uviděl města a smýšlení národů poznal,
množství vytrpěl béd též na moři, trudě se v duši
zápasem o svůj život a návrat milených druhů.
Avšak přece ni tak je nespasil, jakkoli toužil,
poněvadž vlastní pýcha byla jim všem příčinnou zkázy... “*

HOMÉROS: Odysseia, Praha-Rezek, 1999 ISBN 80-86027-12-0, str.35

Šest let pracuji ve školní družině, zabývám se tedy volným časem dětí převážně mladšího školního věku. Škola, kde působím (ZŠ Praha 7, Korunovační), klade velký důraz na propojení osobnostní a výtvarné výchovy. VV je zde pojímána nejenom z hlediska obecného vnímání krásy, v jejích různých podobách, či dosažení řemeslné zručnosti ve snaze o její zachycení v rozličných materiálech nejrůznějšími technikami ale naopak jako velice šikovný klíč právě k osobnostní výchově a důležitý pomocník v rozvoji ostatních žádoucích kompetencí, které si škola vytyčuje dosáhnout. Náš školní vzdělávací program to, koneckonců, formuluje velmi jasně, když vytyčuje základní cíle:

- *napomáhat k autentickému formulování a obhajování vlastních názorů a citlivému vnímání názorů druhých.*
- *přispívat k výchově sebevědomé i sebekritické osobnosti, k výchově tolerance, sounáležitosti, k přijímání i rozvíjení lidské duchovní kultury.*
- *rozvíjet specifickou i obecnou představivost, fantazii a kreativitu odkrýváním skrytých podob skutečnosti a jejich výtvarně tvořivým vyjadřováním.*
- *propojovat smyslové, citové a myšlenkové složky psychiky žáka se schopností hlubokého prožívání a osobitého vyjadřování jevů a vztahů mnohotvárného světa.*

Děti poznávají různorodé přírodní a umělé materiály, seznamují se s rozličnými postupy a technikami, přecházejí od hry k experimentu, postupně si osvojují základní dovednosti práce s různými nástroji.

Rozvíjejí schopnosti orientace, představivosti a imaginace v reálném a duchovním prostor.

Rozpoznávají základní geometrické plošné tvary a prostorové útvary, odlišují je od tvarů přírodních (organických).

Poznávají možnosti volného lineárního a plošného vyjádření ve dvojrozměrném prostoru, volně experimentují s linkou, tvarem, obrysem

Tvůrčím způsobem experimentují s barvami, dovedou je míchat a překrývat, rozeznávají barvy teplé a studené, světlé a tmavé, základní a podvojně.

Při práci s uměleckým dílem hledají, uvědomují si a pojmenovávají základní formotvorné prvky (hledají velké - malé, tmavé - světlé, měkké - tvrdé tvary a předměty, vyprávějí o svých pocitech z konkrétního uměleckého díla, učí se aktivně pracovat s reprodukcemi uměleckých děl.

Poznávají prostředí školy a její nejbližší okolí - sledují detaily stavby, předměty, zařízení, jejich barvy, tvary, hledají příjemná zákoutí, vymýšlejí nová řešení, porovnávají a hodnotí vzhled jednotlivých prostor.

Osvojují si schopnost výtvarné výpovědi - schopnost zdůvodnit, hodnotit a obhájit výtvarné pojetí, vést dialog, vyjadřovat se k tvorbě své a druhých – tolerovat jejich způsoby vidění a výtvarného vyjádření.

Zasazují předměty do neobvyklých souvislostí, vytvářejí předměty a souvislosti nové a neobvyklé.

Ověřují si vliv svých činností na okolí - vystavují své práce, s pomocí učitele realizují drobné výtvarné projekty, připravují výtvarnou výzdobu školní slavnosti a začínají se podílet na zlepšení prostředí školy.

Učitelé výtvarnou výchovu s úspěchem používají při práci s inteligencí analytickou, sociální, i inteligencí emocionální, která je mé osobě asi nejbližší.

Pro mou práci to znamená nesmírně cenný základ, děti jsou zvyklé tímto způsobem pracovat od první třídy (některé ještě dřív, pokud prošly dostatečně kvalitní mateřskou školou).

Volnočasový pedagog tedy v naší škole může bez problému navázat na kvalitní systémovou přípravu pojetí tohoto předmětu.

Domnívám se, že harmonická osobnost se krom znalostí a dovedností – nově řečeno – kompetencí – neobejde bez rozvinuté a kultivované emocionální osobnosti. Velmi mne proto oslovila hloubka způsobu, jakým k výtvarné práci s dětmi přistupuje V. Roesselová, kde naprosto nejdůležitější je jedinečný, neopakovatelný zážitek, případně emocionální poznání dítěte při tvorbě samotné. Použitý materiál a výtvarná technika jsou v tomto případě pouze dveře k emocionální katarzi. Tedy, nejdůležitější na vytyčeném cíli je právě cesta k němu.

Odyseia je synonymem této nekončící cesty.

Starodávné dílo, které jsem si vybrala jako základní vodítko a téma pro projekt, který se zdá se, košatil nejroztodivnějším způsobem...

Sama Odyseia je velmi obsáhlá, s ohledem na aktuální věkovou kategorii dětí (6-11 let). Jak jsem již na začátku zmínila, časová činnostní struktura školní družiny se značně liší od běžné hodiny výtvarné výchovy a má svoje specifika. Čas na výtvarnou činnost je vymezen velmi volně a velmi individuálně, děti přicházejí a odcházejí v nestejnou dobu, návaznost tedy může být někdy problém. Na rozdíl od vyučování se jedná o činnost nepovinnou, plně dobrovolnou, motivace tedy klade na pedagoga vyšší nároky, jak z pohledu výtvarné připravenosti (novost techniky), dobrého psychologického odhadu tématu pro danou aktuální skupinu (atraktivita zpracovávané látky), tak v neposlední řadě i na osobnost pedagoga a jeho schopnost téma zprostředkovat. Naopak, stejně jako ve výtvarných kroužcích, i zde se potkávají různě staré děti, s různou úrovní osobnostní vyspělosti i výtvarné zkušenosti. Toto nevnímám jako problém, naopak, připadá mi, že obě skupiny jsou vzájemnou interakcí obohaceny daleko více, než když výtvarnou výpověď chceme po skupině věkově stejnorodé. Především tu odpadá problém „opisování“.

Ke zpracování jsem vybrala jen některé zvlášť výrazné úseky z druhé části „Návrat Odysseův“. Tyto bylo potřeba zestručnit a převést do dětem srozumitelného jazyka, nicméně jsem se pokusila ke každé části přiřadit malou ukázkou Homérových skvostných veršů a teprve potom s dětmi hledat skrytá poselství a významy.

Odyseia není psána pro dětského posluchače, pro děti má tedy půvab světa dospělých a dávné historie provázané s mýty, které tehdy byly součástí všedního života

živých lidí.

Dokonce tak dávne, že menším dětem příběhy splývají s pohádkou, což naprosto nevádí, naopak, pokud chápeme pohádku jako vzor žádoucího sociálního vzorce. Tento přístup jsem tedy zvolila i já.

Seznam témat k projektu „Odysseia“:

1/Lótofagové

Podobenství o tom, že ne všechny na pohled krásné věci jsou dobré a bezpečné a že cena za lehké nabytí příjemných věcí může být velmi vysoká. Že teprve vlastní, neopakovatelný vklad do života, byť „přemýšlení bolí“ a „...vždyť to tak dělají všichni...“ nás posouvá dál.

2/Kyklóps Polyfémos

Úvaha nad možnými nástrahami okolního světa, pobídka v používání vlastního rozumu ve stylu „neobvyklé situace vyžadují neobvyklá řešení“.

Domnívám se, že toto téma s sebou, mimo jiné, nese stejné poselství jako klasická pohádka „O perníkové chaloupce“

3/ Aiolos, král větrů

Závist a nedůvěra mezi přáteli nepřinese nikdy nic dobrého.

4/Pobyt u čarodějnice Kirké:

Přemýšlení o tom, co je vidět a co je skryto a jak to spolu souvisí.

Soupeř se může stát přítelem.

5/Sirény

Jakou cenu zaplatí ten, kdo dává přednost lichocení.

6/Skyllé a Charybdis

Nemilé poučení o tom, že v životě lidí může vzniknout situace, kdy žádné řešení není úplně dobré a jediná možnost, jak to přestát, je vyvarovat se krajností. Domnívám se, že morální poselství této části legendy bude více srozumitelné spíš větším dětem (od cca 3.třídy), menší děti pověst pravděpodobně uchopí jako plížení mezi dvěma draky... což ale také není špatné.

7/Héliova stáda na Thrínakii

Známý motiv „zločinu a trestu“, porušení zákazu, v pohádkách a pověstech často zpodobňované relativně malým, lidsky pochopitelným prohřeškem a jeho zdrcujícími následky. Např. „O hadím králi“, kde dívka spálí hadí kůži svého milého, či řecká pověst „Erót a Psýché“, kde zvědavá Psýché si tolik přeje přes výslovnou záповěď vidět svého muže, až o něj málem na věky přijde.

8/Odyseus je zahánán k nymfě Kalypsó

Zde vedle sebe stojí dva silné motivy. První – i nejkrásnější klec zůstává klecí, druhý – jak velká musí být láska, aby se jí člověk pro ni samou vzdal?

9/Závoj Leukothéy

Úvaha o tom, že člověk nemá nikdy zoufat.

10/Návrat na Ithaku

Odyseus prošel všemi zkouškami a konečně je mu dopřáno se vrátit domů.

Podobenství o tom, že ten, kdo se nevzdá, nakonec zvítězí a že i rozhněvaní bohové nakonec ustoupí.

Projekt Odyssea

I/Lótofagové

Motivace

„...ty jež jsem přiváděl k lodím, ač plakali, proti jejich vůli, pak jsem je v korábech dutých je pod lávky vtáhl a svázel...“¹

Po devítidenní plavbě se Odysseus se svými přáteli dostal do země Lótofagů, pojídačů lotosů, které způsobovaly nádherné sny ale také ztrátu paměti. Lidé po nich zapomínali, kdo jsou, koho milují a jen si přáli ležet a dál bloudit v krásných snech až do smrti...Odysseus nakonec musel tyto své přátele svázat a násilím odvézt z ostrova.

Téma 1. : Lotosy snů

Motivace

Moje vlastní sny jsou lepší, protože jsou: ...- diskuse s dětmi na toto téma – nasměřovat je k poznání, že každá osobnost, tedy i oni sami, jsou jedineční, neopakovatelní. Tedy jsou jedinečné a neopakovatelné i jejich sny. A jediný, kdo může stvořit nebo změnit jejich sen, jsou zas jen oni sami.

Přidaná hodnota

Výchova ke zdraví. Sebepoznání, sebeúcta.

Výtvarný problém

Kontrast tvarového a barevného vyjádření.

Výtvarná technika

Dva lotosy-moje sny x umělý sen-koláž z různých tiskovin, pokud možno co „nejružovějších“ (Cosmopolitan, Bravo girl, Esquire, Elle, ect.), necháme děti přinést všechno, co se může rozstříhat a má krásné a lesklé obrázky. Z tohoto materiálu se lotosy budou sestavovat a společně lepit na papír. Do „svých snů“ smějí zasahovat jakoukoliv další výtvarnou technikou, do „umělého snu“ nikoliv.

Výtvarná kultura:

Max Ernst, Jiří Kolář

¹ HOMÉROS: Odyssea, Praha – Rezek, 1999, ISBN: 80 – 86027-12-0, str. 172

Téma 2. : Lotosové pole

Motivace

Lotosy jsou vodní květiny, které koření pod hladinou v bahně ale listy a květy mají nad vodou na sluníčku. Jestliže naše sny jsou lotosy, které teprve po zasazení do správného místa vyrostou a vykvětou, jak bude vypadat prostor, kde by mohly zakořenit a vykvést? Bude tam voda? Sluníčko? Zvířata? Hvězdy? Jiné lotosy?

Přidaná hodnota

Osobnostní výchova, uvědomění si souvislostí s okolním světem a lidmi v něm.

Výtvarný problém

Společná práce na velký (120 x 250 cm) formát.

Výtvarná technika

Tempera, velké štětce

Obraz se nám poněkud „vymknul“ z ruky, protože na rozdíl od běžných hodin výtvarné výchovy, ve školní družině děti v čase průběžně přicházejí a odcházejí a větší společné práce si slovo „společné“ opravdu zaslouží. Toto dílo se tvořilo po kouskách téměř měsíc a zúčastnily se na něm, i když různou měrou, a postupně, téměř všechny děti od 6 do 13 let.

Svoje sny – lotosy-(pravda, zdá se, poněkud hmyzožravé...) si navzájem nejenom nekazily ale naopak rozvíjely a dotvářely.

Téma 3.: Když lotos rozkveté, voní...

Motivace

Když se semínko lotosu ujme, zakoření, narostou mu listy a nakonec rozkveté a voní, aby k sobě přilákal motýly a včely. Jestliže můj sen bude lotosem, jak bude vonět? Sladce? Ostře?

Přidaná hodnota

Sebepoznávání. Rozvoj asociačního myšlení.

Výtvarný problém

Snaha o výtvarné vyjádření vnímání jiným smyslem (čichem).

Výtvarná technika

akvarel

II/Kyklóps Polyfémos

Motivace

Když se král Odysseus po dobytí Tróje vracel do vlasti, přistál také u ostrova Kyklópů, aby ho lépe poznal. Kyklóповé byli obři, kteří měli uprostřed čela jen jedno velké oko. Bydleli v jeskyních a chovali ovce. Bohužel, nikdo netušil, že krom ovcí nepohrdnou jako zpestřením jídelníčku lidmi... Odyssea i jeho druhy uvěznil Polyfémos, syn boha moře Poseidóna a nymfy Thoósy, ve své jeskyni a postupně je zabíjel a jedl. Zoufalý Odysseus nakonec lstí obra uspal a s pomocí přátel oslepil. Pak pod břichy beranů se jim všem zbývajícím z jeskyně povedlo vyklouznout.

„Kyklope, na! Pij víno, když lidské pojedl jsi maso! Hled' jen, jaký to nápoj jsme skrytý na lodi měli. Ten jsem ti za oběť nesl, zda chtěl bys mě vypravit domů, dojat soucitem se mnou - ty rádiš však nesnesitelně! Ukrutný! Jakkak by měl též příště tě navštívit někdo jiný z hojného lidstva? Tys nejednal patřičně se mnou!“²

Přidaná hodnota

Je nebezpečné být příliš důvěřivý k neznámým, spolupráce mezi přáteli je životně důležitá, a když vám jde o život, lest je povolená!

Výtvarný problém

Vyprávění příběhu pomocí komiksových okének, kresba, užití textu

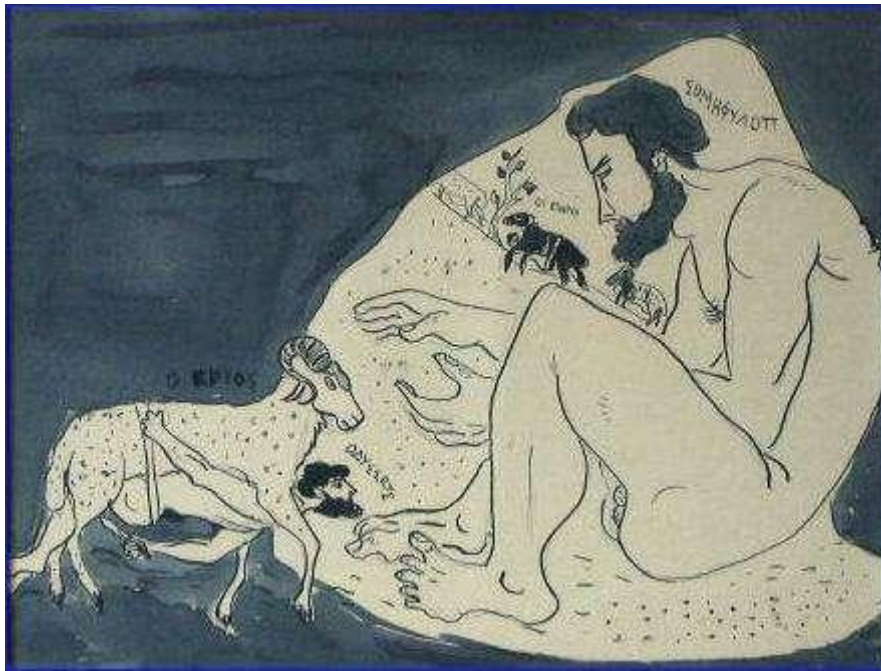
Výtvarná technika

Černá tuš, kresba dřívky

Výtvarná kultura

Ukázky současného českého a světového komiksu: např. Karel Jerie – Oidipus Rex, ukázky antických váz a jiných nádob, zdobených tematikou Kyklopů a Odyssei.

² HOMÉROS: Odysseia, str. 180

J.Křesadlo Odyssea

Odysseus a jeho muži oslepují Polyféma

III/Aiolos, král větrů

Motivace

Odysseus se již přiblížil na dohled k rodné Ithace, ale podezíravost, zvědavost a závist jeho druhů, kteří otevřeli měch s nepříznivými větry-Aiolův dar pro Odyssea, v domnění, že je v něm zlato, o které se s nimi Odysseus nechce podělit, zapříčinila, že se jeho loď, hnány těmito větry znovu vrátily k Aiolovu ostrovu.

„...nuž honem pojďme a pohleďme, co by to bylo, kolik zlata a stříbra se skrývá v tomto zde měchu.

Řekli a rada ta zlá v jejich poradě nabyla vrchu.

Rozvážou měch-vtom větrové v ráz jim vyrazí z měchu.

Rázem je popadla bouře

a od země otcovské hnala, plačící na mořskou pláň.“³

Aiola nedůvěra v jeho dar velice rozhněvala, prohlásil je za bohům nemilé a vyhnal je...

Přidaná hodnota

Důvěra v přátele, morální ponaučení o závisti

Výtvarný problém

Tvorba prostorového pohyblivého objektu z odlišných materiálů, jejich chování ve větru.

Výtvarná technika

Instalace volně visících objektů různých druhů „zlého větru“ z různě těžkých materiálů (folie, látky, staniol, malé kameny, modelína, pauzovací papír, uhlový papír, staré noviny, ect.). Celá skupina je svázána „měchem“-papírovou páskou s psanými příkazy, co větry musí a co nesmí...

³ HOMÉROS: Odysseia, str. 189

Vlastní tvorba: „...a jen otevřeli pytel...“ voskové křídý, akvarel

IV/Pobyt u čarodějnice Kirké:

Motivace

Kirké byla velice krásná, velice mocná kouzelnice žijící na ostrově Aiaia, kam zřídka zavítali lidé; dcera boha slunce Héliá a čarodějky Persy. Argonautům vracejícím se z Kolchidy poradila, jak překonat všechna nebezpečí při jejich návratu do Iásónovy vlasti Iólku. Když na ostrově přistál Odysseus, proměnila ale polovinu jeho druhů ve vepře. Homér nepraví nic o důvodu tohoto činu, starší pověsti naznačují, že je nápoj proměnil v to, co v duši doopravdy byli.

„...a přilila záhubné šťávy k jídlu, by otcovská zem jim nadobro zmizela z myslí. Avšak když jim to dala, a vypili, ihned je potom prutem kouzelným šlehla a zavřela v prasečí chlívky. Mělit' hlavu jak vepři i chrochtot i štětiny také, jakož i tvar, jen rozum byl zdrav, jak býval kdy dříve.“⁴

Na Odyssea díky kouzelné bylině (nebo tomu, že Odysseus nebyl pokrytec) nápoj nefungoval. Přinutil Kirké, aby kouzlo zrušila výměnou za slib, že s ní rok zůstane žít. Po uplynutí lhůty ho čarodějka, která se stala jeho přítelkyní, s cennými radami propustila.

Téma 1:

To důležité nebývá hned vidět. Vnitřní portrét tajného kamaráda. Kdo se pozná?

Přidaná hodnota

Přemýšlení o druhých lidech

Výtvarný problém

Vyjádření „toho, co si myslím, že je v mém kamarádovi skryto“ formou leporela kresleného a psaného. Co asi bylo skryto v Kirké?

Výtvarná technika

Vrstvený papír, pastelky, fixy

Výtvarná kultura

Ukázky autorských knih – objektů

⁴ HOMÉROS: Odysseia, str. 195

Téma 2:

kouzelný nápoj od Kirké

Přidaná hodnota:

Zapojení ostatních smyslů do tvorby

Výtvarný problém:

Práce s různými materiály, využití jejich rozdílných vlastností

Výtvarná technika:

Vyrobíme odvary z různě vonného (páchnoucího) koření, nalijeme je do skleněných lahví, přidáme kousky skla, kamínky, korálky, kousky přírodnin, ect., nakonec pozorujeme proces obarvení nasypáním potravinářského barviva.

Výtvarná kultura:

Výtvarný klub ředitele ZŠ Korunovačnická T. Komrsky

V/ Setkání se Seirénami:

Motivace

Seirény, napůl dívky, napůl ptáci. Původně pyšné a nepřístojné dívky, proměněné za trest Afroditou v ohavná smrtící monstra s nádherným hlasem. Podle Homéra sídlí na ostrově nedaleko Skyilly a Charybdy a lákají k sobě kouzelným zpěvem plavce, které usmrcují. Z mytických hrdinů se k nim dostali jako první Argonauti při návratu z Kolchidy; před záhubou je uchránil svou hrou Orfeus. Připlul k nim také Odysseus, který spasil své druhy tím, že jim ucpal uši voskem, a sebe nechal připoutat ke stěžni. Seirény jsou symbolem vábivé, neodolatelné síly ale také okouzlující, nicméně zhoubné lži .

„ ...hned jasným zpívaly hlasem:

*Přeslavný Odysseé, ty velká Danaů pýcho,
sem pluj a zastav svou loď, bys hlas náš uslyšet mohl!
Neboť dosavad nikdo tu neprojel s korábem černým,
dokavad z našich by úst dřív neslyšel přesladkých hlasů,
nýbrž vrací se pak, pln rozkoše, moudřejší mnohem,
neboť vše je nám známo... “⁵*

Přidaná hodnota

Instalace by mohla při dobrém sestavení též vydávat zvuky, kterými by děti mohly zkoušet napodobovat vábení Seiren

Výtvarný problém

Práce s vrstvením jednoho výtvarného prvku

Výtvarná technika

Instalace z PET lahví

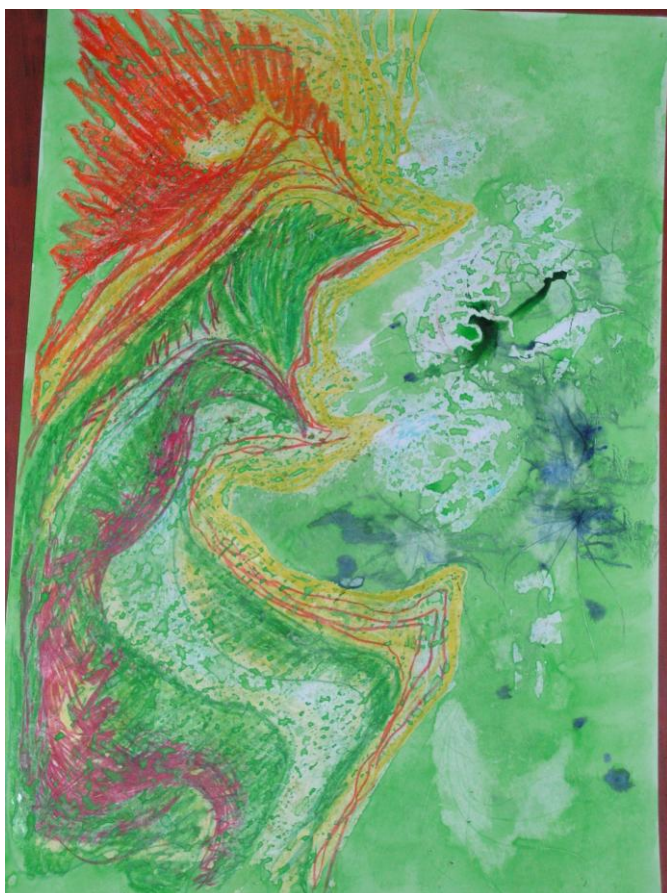
⁵ HOMÉROS, Odysseia, str. 235

Výtvarná kultura

Veronika Richterová, PET-art

Vlastní tvorba

VI/Skylle a Charybdis

Motivace

*„Takto jsme, lkajíce hlasně, se plavili úžinou onou:
neboť zde byla Skyllé a onde zas Charybdis božská
strašlivě solný vír zas počala do sebe vpíjet.“⁶*

Skylla a Charybda byly obludy číhající každá na jedné straně Messinské úžiny; kdo unikl jedné, dostal se do spárů druhé.

Přidaná hodnota

Symbol situace, v níž nejde uniknout buď jednomu, nebo druhému zlu.

Výtvarný problém

Vyplnění vymezené plochy, vztah tří prvků-lodi, Skylly a Charybdy, hmota barvy, vrstvení barevných hmot

Výtvarná technika

Hustá tempera drásaná špachtlemi

Výtvarná kultura Mikuláš Medek, J.Róna

J.Róna Odyssea

⁶ HOMÉROS: Odysseia, str. 236

VII/Héliova stáda na Thrínakii

Motivace

Když Odysseus se svými přáteli připlul na ostrov Thrínakii, jeho vyhladovělí druhové nedbali varování věštby a porazili několik kusů dobytka z posvátného stáda boha slunce Helia.

*„...všaktě i znamení zlá jim současně dávali bozi:
vlekly se stažené kůže na rožních bučelo maso,
pečené, syrové též, jak živé krávy by řvaly.“⁷*

Rozzlobený bůh si stěžoval u samotného Dia a vyhrožoval, že jestli nebude Odysseus potrestán, nebude již svítit bohům a lidem ale odejde do podsvětní říše výpravu se rozhněval ještě víc. Rozpoutal tedy bouři a jejich loď rozdrtil bleskem. Všichni lodníci se utopili, jediný Odysseus se stěží zachránil na lodním trámu. Teprve po několika dnech ho moře zaneslo úplně vyčerpaného na břeh ostrova Ógygie.

Téma 1:

Hostina na Thrínakii

Motivace

Odysseus kamarády varoval a unavený usnul. Ti ale měli takový hlad, že se nakonec odvážili porazit několik krav, upekli je a začali hodovat. Vůně pečeně a radostný halas hostiny Odyssea vzbudily. Ten se zděsil. Už jsou zase v průšvihů...

Výtvarný problém

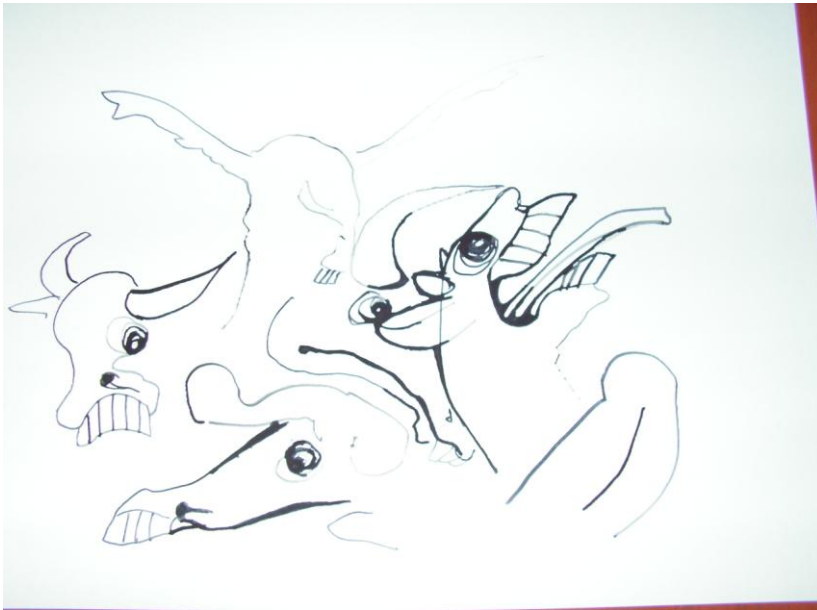
Ilustrační kresba

Výtvarná technika

Voskové křídly, společná práce na dlouhý formát papíru

⁷ HOMÉROS: Odysseia, str. 241

Vlastní práce

E.Masariková (kresba temperou a dřívkem)

Téma 2:

Strašný konec hostiny

Motivace:

Hrůza. Stažené kůže začaly lézt po zemi! Maso na rožních a pekáčích bučí! Bohové jsou zřejmě ukrutně naštvaní...

Přidaná hodnota

Krást se prostě nemá...

Výtvarný problém

Anatomie kostí a živočišných tkání zvířat, studijní kresba

Výtvarná technika

Měkká tužka

Výtvarná kultura

Anatomický atlas

Téma 3:

Hádka bohů

Motivace:

Majitel stáda, bůh slunce Helios je rozzuřený. Křičí na krále všech bohů Dia, že jestli

něco neudělá, tak se může on, ostatní bohové i lidé se sluncem nadobro rozloučit! Na nebesích i na zemi bude tma, zima a hlad. On klidně bude svítit duším mrtvých v podzemní říši Hádu a zpátky se už nikdy nevrátí!

Přidaná hodnota

Každý čin má svůj následek. Dost často, i když to lidé nemyslí nijak zle, vzejde z nedomyšleného nápadu průšvih. A co teprve, když se do toho vloží bohové...děti mohou i postupně všechny hádku sehrát jako improvizaci, čímž se dostáváme k propojení výchovy výtvarné s výchovou dramatickou.

Výtvarný problém

Tři dvouokna, celek – detail, jako podklad pro scénář k filmu. Důraz na situační výpověď.

Výtvarná technika

Inscenovaná fotografie

Výtvarná kultura

ukázky inscenovaných fotografií – Gregory Crewdson, Cindy Sherman, nebo ukázky storyboardů k různým filmům

Téma 4:

Tak, a je to tady. Zeus rozpoutal bouři a snaží se loď trefit bleskem. Vlny jsou obrovské, vichřice řve tak, že není slyšet, jak námořníci křičí hrůzou. Všem je hrozně špatně od žaludku, loď připomíná spíš vozíček na horské dráze. Nikdo už nevěří, že to přežije...a bůh hromu se trefil do lodního stěžně, loď se začíná rozpadat!

Přidaná hodnota

Využití odpadních materiálů-poznávání „jiné“ estetiky

Výtvarný problém

Setkání materiálů odlišných vlastností

Výtvarná technika

3D instalace rozbořeného moře (mačkaný papír, může být kolorovaný temperou), papírové skládané lodi a postav (modelína), blesků (alobal) a samotného Dia Hromovládného (mohou to být třeba kartonové krabice, kabely, odpadní materiály)

Vlastní práce

E.Masariková „Zeus se baví...“ tvarovaného alobal, mačkaný uhlový a měkký nebělený papír

VIII/Odyseus je zahnán k nymfě Kalypsó

Motivace

Moře nakonec vyvrhlo zpola utopeného, zoufalého Odyssea na osamělém ale překrásném ostrově Ógygii, kde sídlila v jeskyni nymfa Kalypsó, dcera Títána Atlanta.

*„Po stranách jeskyně té byl lesík rostoucí bujně,
osiky, olšové stromy a cypřiše líbezné vůně.
Ptáci širokých křídel tam hnízdili na větvích stromů...
...tamtéž při duté sluji se vinné révoví pjalo,
Dokola, pěstěné bujně, a kypělo plnými hrozny.
Byly tam praménky čtyři, hned za sebou-voda jak křišťál,
řadou poblíže sebe, a každý směřoval jinam.
Měkké fialek louky a miřku bujely tamo kolem.
Tam by i bůh byl nadšen, kdyby tam přišel,
vida tu veškerou krásu,
a ve své duši by zaplesal.“⁸*

Všichni jeho přátelé byli mrtví. Všechny jeho lodě ležely na dně moře. A domov byl v nedohlednu...Kalypsó mu ráda poskytla útočiště. Zamilovala se do něj, snažila se ho tedy utěšit, obklopila ho krásou a blahobytem, nabízela mu dokonce nesmrtelnost, pokud s ní už navždy zůstane. Sedm let ho nechtěla z ostrova propustit. Ale Odyseus tak toužil po návratu, až se nakonec vzteklý ale spravedlivý Zeus slitoval a nakázal nešťastné Kalypsó, aby ho propustila. Ze strachu před Diem i z lásky k Odysseovi se nymfa nakonec s bolestí v duši podvolila.

K čemu je člověku blahobyt a nesmrtelnost, když nemá svobodu?

K čemu je všechno bohatství světa, když nemůžete jít domů za lidmi, které máte rádi?

Téma 1:

Co vlastně Odysseovi bylo nabídnuto? Mezi jakými možnostmi Odyseus volil?

Přidaná hodnota

Etická úvaha

⁸ HOMÉROS: Odyseia, str. 113

Výtvarný problém

Vyjádření kontrastu abstraktním zobrazením, gestická malba. Rozpor může být zdůrazněn kontrastem studená x teplá barva, ostrá/hladká linie, agresivní linka/jemná linka apod.

Výtvarná technika

Tempera, výtvarná plocha je rozdělena na 2 poloviny, které odpovídají 2 pólům možnosti Odysseova rozhodování.

Téma 2:

Jak se asi cítili Odysseus a Kalypsó?

a/ před svolením k odjezdu?

b/ těsně po svolení?

c/ třeba za rok?

Přidaná hodnota

Pochopení vývoje emocí v čase

Výtvarný problém

Vyjádření pocitu barvou a tvarem linky, vyjadřovací vlastnosti linie a barvy

Výtvarná technika

Tempera na velký formát balicího papíru. Barevný obrys dvou postav-Odyssea a Kalypsó. Cyklus 3 prací.

Výtvarná kultura

expresionismus, abstraktní expresionismus, možná až akční malba – J. Pollock, Mark Rothko, Barnett Newman, Hans Hartung a další

Téma 3:

Kalypsó byla velice nešťastná, že ji Odysseus opouští ale protože ho milovala, pomohla mu se sestrojením bezpečného voru, s jeho vybavením i navigací.

„...konečně vrbovým proutím jej ucpal dokola celý

naproti příboji vln pak hojně nastlal tam listí.

Kalypsó, bohyně jasná, mu zatím přinesla plátno,

*aby si zhotovil plachty-i tyto si udělal zručně.
Obratě, ráhenní lana i táhla si uvázal v prámu,
načež na jasnou tůň jej konečně pákami spustil.*⁹

Na tomto voru se statečný Odysseus plavil sedmnáct dní, až osmnáctý den konečně uviděl faéckou pevninu.

Přidaná hodnota

Propojení s pracovní výchovou

Výtvarný problém

práce s přírodninami

Výtvarná technika

Výroba malých modelů voru ze dřívěk, proutí, listí, provázků a hadříků

Výtvarná kultura

Vladimír Preclík

⁹ HOMÉROS: Odysseia, str. 119

IX/Závoj Leukothéy

Motivace

Chudák Odysseus konečně zahlédl faécké hory a začal doufat, že potíže jsou konečně za ním. Jenže, chyba lávky. Zrovna v tu chvíli si všimnul jeho voru bůh Poseidón, který měl na Odyssea zvlášť spadenou kvůli oslepení jeho syna obra Polyféma. Poseidón je vládcem moří, mořských bouří a dokáže způsobit i zemětřesení.

*„...a sháněl mračna a širé rozbouřil moře,
trojzubec do ruky vzav. Pak vzbuzoval všemožné vichry
kdejakých bouřných větrův a úplně zahalil mračny
zároveň moře a zemi, a s nebe se prostřelo temno.“¹⁰*

Téma 1:

Poseidon svolal vichry ze všech stran a rozpoutal hroznou bouři, aby se pomstil Odysseovi. Ten došel k názoru, že udeřila jeho poslední hodina a on se určitě utopí. Začal dokonce litovat, že raději hrdinsky nepadl ve válce o Tróju, jako spousta jeho přátel. „...do jakých Kronovec chmur ted' širá nebesa halí!

Kterak vzbouřil moře, a jaké ženou se vichry... má náhlá zhouba je jistá!“¹¹

Výtvarný problém

Barevné vyjádření mořské bouře, Poseidónova hněvu a Odysseova strachu.

Výtvarná technika

tempera

Výtvarná kultura

abstraktní expresionismus

J. Jakowlevski: Odyssey

¹⁰ HOMÉROS: Odysseia, str.120

¹¹ HOMÉROS: Odysseia,, str.120

Téma 2:

Ale Odysseus měl zase štěstí. Celé to nadělení spatřila také bohyně Leukotheé a rozhodla se, že ho zachrání. A hodila Odysseovi svůj kouzelný závoj, na kterém dokázal, jako na nafukovacím člunu doplout až na břeh.

Výtvarný problém

Setkání materiálů

Výtvarná technika

Modelovací hmota, textil (gáza, provázky, nitě, nafukovací balonky, apod.)

Výtvarná kultura

Animáci z modelíny

X/Návrat na Ithaku

Motivace

...zaplesal Odysseus slavný, jenž tolik zápasů přestál,

Těše se z rodné země, své Ithaky, jakož mu řekla

Bohyně Athénská Pallas, jež bouřného Dia je dcera...

HOMÉROS: Odysseia, Praha-Rezek, 1999 ISBN 80-86027-12-0, str.255

Po návratu na Ithaku se musel Odysseus nejdříve vypořádat s plným palácem nezvaných nápadníků své ženy Pénélopy. Ta 20 let čekala na návrat svého muže, Odyssea, a četné nápadníky odmítala. Ti se však v Odysseově domě roztahovali, nechali se luxusně živit, Télemachovi se posmívali a Pénélopu zastrašováním nutili, aby se provdala za jednoho z nich. Pénélopé statečně odolávala.

Odysseus pak s pomocí Télemacha pobil nápadníky a znovu se ujal vlády nad královstvím a ve svém domě.

Téma 1: jak asi vypadal Odysseus?

Výtvarný problém

Vyjádření plastičnosti linkou, kresba lidské tváře z představy

Výtvarná technika

Kresba dřívkem

Výtvarná kultura

Kresebný portrét z různých období

Vlastní práce

Téma 2:

Bohyně Pallas Athéna byla mimo jiné bohyní vzdělanosti a samostatného myšlení, patronkou filosofů a vynálezců. Odysseovi pomáhala a snažila se ho chránit před hněvem ostatních bohů.

Kdyby Pallas Athéna měla svůj oblíbený strom, který by sloužil jako chrám k jejímu uctívání, jak by tak mohl vypadat? Čím byste ho ozdobili, aby bylo jasné, že je její a zároveň jí udělali radost? Jak byste se pokoušeli získat její pozornost a přízeň?

Výtvarný problém

Výtvarná interakce živé přírody a umělých předmětů , prostorová instalace

Výtvarná technika

Každé dítě ozdobí svůj strom věcmi zvolenými dle vlastního uvážení – práce přímo venku v přírodě

Přidaná hodnota

Presentace svého stromu- mezioborové propojení s dramatickou výchovou

Výtvarná kultura

Land-art

Závěr

Dnes je prokázáno, že Trója skutečně existovala.

Naopak, není úplně jisté, jestli existoval Homér a pokud ano, jestli je skutečným autorem díla Ilias a Odyssea.

Pravděpodobně už nikdo nezjistí, jestli její hrdinové kdysi skutečně žili, milovali, nenáviděli, konali hrdinské skutky, dopouštěli se osudových chyb a sklízeli nakonec ovoce svých činů.

Či zda všechny příběhy vznikly v hlavě jednoho geniálního vypravěče.

Domnívám, že exaktní pravda je v tomto případě naprosto podružná a nepodstatná.

Generace dospělých, které dílo četly či slyšely vyprávět, stejně jako děti dnes vstřebávaly krásu veršů i morální poselství jednotlivých příběhů. Příběhů, kde nic se neděje nadarmo, všechno má svou příčinu i důsledek ale člověk má vždy právo i povinnost volby.

Dnešním dětem různé způsoby výtvarné výpovědi k příběhům pomohou pochopit nejenom svět dávných a možná vymyšlených dospělých ale především svět svůj vnitřní a od něho se odvíjející svět okolní.

Odysseia jim pomáhá si uvědomit, že příběh nikdy nekončí a i ony jsou jeho součástí, i ony budou muset mnohokrát volit a nést následky svých rozhodnutí.

Odysseia se dá chápat i jako stylizovaný cestopis, jejíž hrdina se zajímá nejenom o zemi, ve které se (většinou nedobrovolně) octl a zvířata, jenž v ní žijí ale především o její lidské obyvatele, jejich zvyky, způsoby obživy, oblečení, zařízení domácností.

Zde bych viděla další možnosti ve využití Odyssei, ve využití výtvarné výchovy jako spojnicí pro mezioborové vyučování historie, zeměpisu i přírodopisu.

Další aspekt, využitelný ve výchově je morální význam Odyssei.

Odysseus, přestože se vrací z úspěšné války, kterou vyhrál, netouží po násilných konfrontacích, které by snad mohly rozmnožit jeho majetek. Vůbec se nechová jako vojevůdce. Daleko víc touží po poznání a porozumění, krása a umělecké předměty v něm budí obdiv a nikoliv touhu si je násilím přivlastnit.

Opět je možné dále rozpracovat.

Realizace projektu Odysseia je v začátku. Povedlo se nám děti -formou předčítání a následného povídání o přečteném- seznámit s řeckou mytologií, konkrétně – přiblížit

jim charakteristiky bohů a hrdinů, kteří vystupují v Odyssei. Šlo mi o to, aby děti nebraly příběh Odyssey jako status quo, kamenný útvar vzdálený světu živých lidí ale aby ho začaly vnímat jako svět živých bytostí. Aby pochopily povahy jednotlivých bohů a hrdinů a tím následně i jejich rozhodnutí a činy, aby pochopily, že právě to tvoří příběh.

A aby tato poznání dokázaly vztáhnout na svůj vlastní svět.

Teprve potom jsme se začali zabývat výtvarným pojetím jednotlivých částí.

V tuto chvíli máme dokončenou pouze část Lótofágů, projekt bude pokračovat po prázdninách. Některé jeho části hodlám využít i na dětském letním táboře, který pořádáme, konkrétně: 8/Odysseus je zahnán k nymfě Kalypsó-téma3, 10/Návrat na Ithaku-téma 2, 7/Héliova stáda na Thrínakii-téma3

Do přílohy Odyssey jsem přiložila i vlastní práce, vztahující k tomuto tématu.

Seznam použité literatury

- HOMÉROS: *Odysseia*, Praha-Rezek, 1999 ISBN 80-86027-12-0
- ROESELOVÁ V.: *Řady a projekty ve VV*, Praha - Sarah, 1997, ISBN 80-902267-2-8
- ROESELOVÁ V.: *Námět ve VV*, Praha - Sarah, 1995
- ROESELOVÁ V.: *Techniky ve VV*, Praha - Sarah, 1996, ISBN 80-902267-1-X
- ZŠ KORUNOVAČNÍ: ŠVP 3in, www.korunka.gns.cz, 2005
- KREJČOVÁ V., KARGEROVÁ J.: *Začít spolu*, Praha - Portál, 2003, ISBN 80-7178-695-0
- VOLF V.: *Dramatická výchova v pěti dějstvích s Hamletem*, Brno-Computer Press, 2006, ISBN 80-251-0994-1
- PETIŠKA E.: *Staré řecké báje a pověsti*, Praha-Albatros, 1976
- AUGUSTA P., HONZÁK F.: *Odysseova dobrodružství v trojské válce*, Praha - Albatros, 1989